

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ КОНГРЕС КРИМІНАЛІСТІВ

НОВЕ СТОЛІТТЯ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВИХ НАУК

Liber Amicorum
на честь академіка В. Ю. Шенітька

Монографія

Харків
«Право»
2026

УДК 343.9
Н75

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 3 від 23 жовтня 2025 р.)
та бюро президії Національної академії правових наук України
(постанова № 237/1 від 19 листопада 2025 р.)*

Нове століття криміналістики та судових наук : Liber Amicorum Н75 на честь академіка В. Ю. Шепітька : монографія / [за ред. М. В. Шепітька] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; Нац. акад. прав. наук України ; Міжнар. конгрес криміналістів. – Харків : Право, 2026. – 864 с. : іл.

ISBN 978-617-8617-76-9

Монографія підготовлена на честь академіка Валерія Шепітька у форматі Liber Amicorum. Творчий колектив колег, друзів та учнів В. Ю. Шепітька здійснили спробу зафіксувати свої погляди на розвиток криміналістики та судових наук у сучасному світі крізь призму його публікацій та наукової активності. У книзі представлено особливості взаємодії між ним і його колегами, друзями та учнями. У роботі також публікується біографія В. Ю. Шепітька, список його публікацій, перелік учнів, що формують наукову школу криміналістики та судових наук, а також окремі схеми, таблиці та ілюстрації.

Для студентів, аспірантів, докторантів, викладачів закладів вищої освіти, працівників органів правопорядку та суду, адвокатів, а також усіх, хто цікавиться сучасними дослідженнями криміналістики й судових наук.

УДК 343.9

- © Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2026
- © Національна академія правових наук України, 2026
- © Міжнародний конгрес криміналістів, 2026
- © ТОВ «Видавничий дім «Право», 2026

ISBN 978-617-8617-76-9

Зміст

Передмова / Михайло Шепітько.....	25
Переднє слово / Анатолій Гетьман	29
Вступнє слово / Володимир Журавель.....	32

Вітальні слова

Сергій Ківалов

Dives est, qui sapiens est – той багатий, хто мудрий	34
---	-----------

Ніна Кайзер

До Вашого 65-річчя – <i>ad multos annos!</i>	37
---	-----------

Томас Е. Гундлах

Вітання для Liber Amicorum на честь

проф. др. Валерія Шепітька з нагоди його 65-річчя	39
--	-----------

Рафал Цесля

Найщиріші вітання та найглибша подяка	41
--	-----------

Ярослав Лазур

Справа усього життя	43
----------------------------------	-----------

Юрій Барабаш

Вітання зі славним ювілеєм	45
---	-----------

Життєвий і творчий шлях академіка Валерія Шепітька.....	47
--	-----------

Розділ I

Нотатки колег, друзів та учнів про академіка Валерія Шепітька

1.1. *Галина Авдєєва*

Вагомий внесок професора В. Ю. Шепітька у розвиток криміналістики та юридичної психології.....	57
---	-----------

1.2. *Вікторія Алексеїчук*

Видатний учений-криміналіст ХХІ століття

Валерій Юрійович Шепітько очима учнів.....	63
---	-----------

1.3. *Владислава Батиргарєєва*

Хай живе криміналістика!	73
---------------------------------------	-----------

1.4. *Юрій Баулін*

В. Ю. Шепітько – професіонал, колега, товариш	79
--	-----------

1.5. *Василь Білоус*

Штрих до портрету проф. В. Ю. Шепітька з аероперспективи	83
---	-----------

1.6. *В'ячеслав Вапнярчук*

Валерій Юрійович Шепітько – перший керівник в моєму

«юридичному житті»	84
---------------------------------	-----------

1.7. *Олеся Ващук*

Професор Шепітько: коли легенда стає великим другом	89
--	-----------

1.7. ПРОФЕСОР ШЕПІТЬКО: КОЛИ ЛЕГЕНДА СТАЄ ВЕЛИКИМ ДРУГОМ¹

Ващук Олеся,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики, судових експертиз
та поліграфології Національного університету «Одеська юридична
академія» (Україна), e-mail: earth.olesia@gmail.com ²*

У науці є постаті, про яких дізнаєшся не тільки від людей, а з підручників. Їхні прізвища трапляються на сторінках підручників так часто, що стають частиною академічного пейзажу – як вершини, які всі бачать здалеку, але не кожен наважується піднятися. На лекціях їх згадують з особливою інтонацією, що поєднує повагу, захоплення і певну сакральність, ніби це не просто науковці, а хранителі професійних таємниць, посвячення до яких отримують одиниці.

У студентській уяві такі вчені існують як напівміфічні персонажі: їх легко уявити за робочим столом з рукописами або у дискусії на конференції, але важко – у звичайних побутових ситуаціях. Вони ніби мешкають у власному вимірі – там, де народжуються ідеї, які визначають розвиток науки на десятиліття вперед. А от їхній сміх, темперамент чи звички залишаються за завісою.

Саме так для мене багато років існував професор Валерій Юрійович Шепітько – постать легендарна. Його ім'я вимовляли, знижуючи голос, як це роблять, коли говорять про людину, що має беззаперечний авторитет. Для декого ця повага переходила в реальний страх. Так, саме страх – не панічний, а той спеціальний, академічний: коли боїшся поставити «не те» питання, невчасно звернутися чи недостатньо глибоко зрозуміти його концепцію. І варто чесно визнати: були й такі, хто цим страхом користувався, роблячи свою кар'єру на близькості до «великого імені» або демонстративно підтримуючи дистанцію, щоб підкреслити власну «обізнаність». Різне було, бо такою... на жаль... є наукова

¹ Professor Shepitko: When a Legend Becomes a Great Friend.

² Olesia Vashchuk – Full Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminalistics, Forensic Examinations and Polygraphology of National University «Odesa Law Academy» (Ukraine), e-mail: earth.olesia@gmail.com

система... вона вміє породжувати не лише учнів, а й тіньові орбіти впливу.

Для мене ж він був недосяжною інтелектуальною висотою, своєрідною вершиною, до якої дивишся знизу й навіть не уявляєш, що одного дня зможеш розмовляти з цією людиною напяму. Здавалося, щоб наблизитися до нього, потрібна якась особлива перепустка: десятки статей, вагомі наукові досягнення, рекомендації, кілька конференцій у спільному складі. Або щонайменше сміливість, яка межує з безрозсудністю. Бо як інакше? Це ж той самий пан Шепітько – людина, чий інтелект ні ім'я давно перетворилися на частину академічного небосхилу!

Для мене він був автором, на чії праці я рівнялася, як на академічний компас. Його статті та монографії були тими текстами, які не просто читають – ними міряють власний рівень. Кожен абзац, кожна концепція, кожне влучне формулювання здавалося втіленням тієї інтелектуальної висоти, до якої прагне кожен, хто лише ступає на шлях науки. Та попри цю відчутну близькість – близькість читача до тексту – дистанція між нами була колосальною. Наче той тип дистанції, яку не долають самовпевнено чи випадково. Її долають тільки тоді, коли автор сам відкриває двері.

Тому уявити, що я коли-небудь буду спілкуватися з ним напяму, здавалося мені фантастичним, на той далекий 2005 р. студентці 3 курсу на лекції з криміналістики, яку викладав професор Валерій Володимирович Тіщенко, оповідаючи про свого колегу. Я десь тут, у реальному світі, з купою клопотів, дисциплін, залікових книжок і нескінченними студентськими питаннями. А пан професор десь там, у своєму інтелектуальному всесвіті, де народжуються ідеї, що змінюють криміналістику та судові науки. Він був для мене таким собі «академічним світилом» – не недосяжним у поганому сенсі, а навпаки: настільки значущим, що важко навіть уявити живе спілкування.

А потім одного дня – вже у 2012 р. – сталося те, чого я ніяк не очікувала. Мені доручили від імені нашої кафедри привітати з ювілеєм академіка Віолетту Омелянівну Коновалову в Харкові. Звичайне, буденне, але почесне завдання. Я написала листа... і невдовзі отримала відповідь від самого Валерія Юрійовича.

І ця відповідь була зовсім не такою, як я очікувала від академіка, чия наукова спадщина доводила до легкого тремтіння пальці, коли

перегортаєш сторінки його праць. Він відповів спокійно, щиро, по-людськи. Без жодної зверхності, без пафосу, без відчуття, що відклав усі важливі справи, щоб написати мені «з висоти». Навпаки, у кожному реченні відчувалася точність, увага та сталість характерного для нього тепла.

І в цю мить я дуже виразно зрозуміла: за великим науковим ім'ям стоїть дуже справжня, дуже жива людина. Людина, з якою можна говорити. Людина, яка бачить співрозмовника незалежно від статусів. Людина, яка не боїться бути простою... бо справжній авторитет не потребує масок.

Так почалася моя історія. З одного абсолютно несподіваного листа – короткого, стриманого, але насиченого тією внутрішньою увагою, яка запам'ятовується. На той момент це була просто відповідь на службове звернення, але сьогодні я розумію: саме тоді, майже непомітно, розпочався рух у бік чогось значно глибшого, ніж звичайний академічний контакт.

Я ще довго не усвідомлювала, що саме цей перший обмін листами стане точкою відліку, яка проведе мене шляхом від формального знайомства до співпраці, від співпраці – до взаємної довіри, а згодом – до того особливого рівня людської близькості, який можна назвати дружбою. Дружбою, що народжувалася не в теорії, а в реальних подіях, у ситуаціях, що мали значення, у спільних переживаннях та несподіваних пригодах. Адже між першим листом і тим моментом, коли я вже могла сказати «це мій великий друг», були не просто роки, а були живі історії. Наукові екскурсії та виставки в Литві, де кожний експонат чи лабораторія запам'ятовується інакше, коли поряд людина зі спокоєм, досвідом та внутрішнім світлом. Конференція в Одесі, де під час наукових дискусій довелося ухвалювати швидкі рішення, реагувати на непередбачені обставини, підтримувати одне одного й працювати в ритмі, який обирає не програма заходу, а сама динаміка життя. Окрема подяка проф. Снегуле Матулене та Расі Тамошюнайте! Кожна така ситуація відкривала мені нову грань характеру пана академіка – врівноваженість, мудрість, внутрішню силу, здатність зберігати ясність думки навіть у складних умовах.

Саме через такі події (конференції й захисти в Харкові), – інколи напружені, інколи незручні, інколи зовсім неочікувані – я поступово почала бачити в ньому не лише вченого, яким довго захоплювалася

на відстані, а передусім Людину. Людину, яка у відповідальні моменти не відступає, у складних ситуаціях діє, а поряд завжди залишається гідною, уважною та спрямованою на результат.

Одним із найяскравіших прикладів цього був день, коли перед його публічним виступом як опонента по моїй дисертації, потяг з Харкова затримали більш ніж на шість годин! Здавалося, ситуація була безнадійною: час підтискав, аудиторія чекала, члени спеціалізованої ради нервували, а графік то невблаганний. Будь-хто інший у такій ситуації, напевно, розгубився би або дозволив би собі роздратування. Але не він.

Я й досі пам'ятаю, наскільки спокійно, навіть з якоюсь внутрішньою гідністю він зустрів цю затримку. Без паніки, без зайвих емоцій, без пошуку «винних». Він просто сказав кілька фраз, у яких були водночас і ясність, і концентрація, і та особлива сила, що притаманна людям із великим внутрішнім стрижнем: *«Значить, будемо діяти в тих умовах, які є.»*

Потім без поспіху, без скарг, без розгубленості, він прибув, увійшов до 312 ауд. й провів свій виступ так, ніби за спиною не було жодної хвилини затримки. І ця рівновага, цей спокій, це вміння тримати себе в руках навіть тоді, коли обставини виглядають майже безнадійними (захист дисертації в цей день міг і не відбутися), вразили мене не менше, ніж будь-яка його наукова доповідь.

У той момент я дуже чітко побачила: за всіма науковими регаліями стоїть Людина великої внутрішньої культури, Людина, яка ніколи не дозволяє обставинам зруйнувати власну гідність. І це стало одним із найважливіших уроків, які я отримала від нього, уроком не науки, а поведінки. Уроком стояти рівно там, де багато хто не витримує.

І коли тепер згадую цей шлях – усі листи, зустрічі, поїздки, робочі ситуації, конференції й ті самі пригоди, які виникають лише тоді, коли поруч справжня людина, то я бачу дуже просту істину: усе це розпочалося з одного того самого листа. Листа, який став першим кроком до відносин, що з часом переросли у наукову довіру, повагу та дружбу.

Спершу Валерій Юрійович був для мене учителем – неформальним, але надзвичайно впливовим. Я навчалася в нього не на лекціях і не на кафедрі, а у спосіб, який трапляється рідко – через відповіді, короткі коментарі, точні спостереження й ті фрази, які він умів сказати так, що вони надовго закарбовувалися в пам'яті. Він пояснював складні речі просто, але ніколи не спрощував. Його стиль мислення настільки

чистий і структурований, що інколи здавалося, ніби ти бачиш логіку не в тексті, а прямо в повітрі.

У кожній його відповіді відчувалася внутрішня дисципліна, витримка й та особлива чесність, яку не можна підробити. Якщо тема була складною, то він не уникав гострих кутів. Якщо питання вимагало обережності, то він умів знайти формулювання, яке залишало простір для роздумів, але водночас ставило правильні межі. А якщо треба було підтримати, то робив це без зайвих слів й прохань.

Його доброзичлива іронія – це окрема тема. Вона не є «гумором заради гумору», а радше тонким способом навчати й водночас тримати тебе в тонусі. Іноді одна його коротка репліка могла замінити годинну консультацію, а іноді захистити тебе від неправильного рішення. Недарма ті, хто працював з ним, казали: його фрази – це не просто поради, це дороговкази. А часом і щеплення від дурниць, які кожен молодий науковець рано чи пізно ризикує зробити.

Найдивовижніше те, що він уміє навчити так, що ти не просто розумів тему – ти починав її відчувати. Його пояснення мають ту рідкісну властивість оживляти матеріал: криміналістика переставала бути набором методик, а ставала живою системою, що має власну логіку, ритм, внутрішню гармонію. Він не просто вчить правилам, так він відкривав мені світ. І робив це з тією спокійною впевненістю, яка приходить тільки тоді, коли людина справді Майстер своєї справи.

Згодом ми стали колегами. Колегами ми стали не тому, що час минув, а тому, що я сама стала вченою. Поступово, крок за кроком, через свої дослідження, статті, виступи, через власні помилки й власні перемоги я увійшла в те академічне середовище, до якого раніше дивилася знизу вгору. І саме тоді, коли я вже мала свій голос у криміналістиці та судових науках, коли мої ідеї почали звучати не як запитання студентки, а як позиція дослідниці, саме тоді ми зустрілися на одному рівні професійних смислів.

Проте зізнаюся: до цього звикнути було не так просто. Усередині довго жила думка: «Це ж той самий пан Шепітько!» Як можна просто отак – по-робочому, обговорювати з ним питання криміналістичного забезпечення чи судової експертизи? Як можна дозволити собі мати власну точку зору поряд із людиною, чию наукову школу ти вивчала роками? Це був перехід, який вимагав внутрішньої сміливості не менше, ніж наукової зрілості.

Але Валерій Юрійович має рідкісну здатність – знімати дистанцію не жестами, а ставленням. Він говорив на рівних, навіть тоді, коли різниця в досвіді була колосальною. Він слухав уважно, ставив питання так, що ти починав думати ще глибше, і ніколи не допускав тієї наукової зверхності, яка іноді творить невидимі бар'єри між поколіннями вчених. Навпаки, його поведінка щоразу доводила: авторитет не кричить про себе, а звучить спокійно. І саме ця спокійна впевненість робила можливим те, що колись здавалося неймовірним: рівноправну наукову розмову між Учителем і тією, хто колись була лише його читачкою. Так я вперше відчула, що дійсно стала його колегою – не за формальним статусом, а за сутністю.

Однією з подій, яку я пам'ятаю особливо чітко, був момент, коли Валерій Юрійович запропонував мені виступити спікером на конференції – не просто з доповіддю, а в рамках *першої панельної дискусії*. На той час я була молодою вченою, яка лише починала формувати власний науковий голос. У мене вже були результати дослідження, але вони ще не пройшли всі академічні «фільтри»: не опубліковані, не обговорені широкою спільнотою, не відстояні на наукових радах. І я чудово розуміла, що панельна дискусія – це не просто виступ, ... це прямий діалог із досвідченими науковцями, часто критичний, інколи жорсткий, завжди непередбачуваний.

Пам'ятаю, як він підійшов, спокійно, ніби йшлося про щось буденне, й сказав, що вважає потрібним і важливим, аби саме я виступила на цій панелі. Я тоді навіть не одразу збагнула сенс його слів. Здивування змішалось з хвилиною відповідальності: «Я? Чи готова я? Чи варто зараз виходити з результатами, які ще не пройшли повного циклу апробації? Як відреагують інші?»

Адже реакція інших учених була непередбачуваною. Я знала, що нові ідеї можуть викликати інтерес, а може і спротив. Що панельна аудиторія інколи схильна до скепсису, особливо щодо свіжих результатів, які ще не мають довгого шлейфу цитувань і рецензій. Молодий учений завжди входить у простір, де його оцінюють суворіше, ніж тих, хто давно в колі «визнаних».

А він усе це розумів ще краще за мене.

Проте саме тому, мабуть, і зробив цю пропозицію. Він бачив потенціал там, де я ще бачила великі сумніви. Він бачив готовність там, де я відчувала страх. І найголовніше, він вважав, що мої результати

потрібно почути. Що вони достатньо сильні, щоб витримати дискусію. Що я достатньо сформована, щоб зайняти своє місце у професійній розмові.

Пам'ятаю його погляд у той момент: спокійний, уважний, без тіні сумніву. І саме ця впевненість передалася мені. Не нав'язливо, не директивно, а тихо, внутрішньо, так, як можуть передати силу тільки справжні наставники.

Того дня я вперше стала учасницею панельної дискусії серйозної міжнародної конференції, ще й як молода дослідниця. І хоча пізніше я виступала багато разів, саме цей момент – перший – досі залишається одним із найцінніших. Бо то був не просто виступ. То був символічний перехід. Крок, зроблений завдяки його довірі. Крок, який остаточно показав мені: він бачить у мені колегу.

Й дозвольте я знову це напишу, а потім, не помітивши коли саме, я раптом зрозуміла, що ми стали науковими друзями, що стало продовженням наукових традицій закладених в наших університетах відомими професорами Віктором Павловичем Колмаковим, Віолеттою Омелянівною Коноваловою, Юрієм Павловичем Аленіним, Володимиром Андрійовичем Журавлем та багатьма іншими.

Один із моментів, який особливо закарбувався в пам'яті Конгрес криміналістів в Одесі (2018). Це було урочисте прийняття після довгого та насиченого наукового дня: доповіді, панелі, обговорення, знайомства, зустрічі з представниками різних наукових шкіл з різних країн. Усі були втомлені, але водночас піднесені атмосферою професійного спілкування. Була організована вечірня поїздка кораблем уздовж одеського узбережжя. На борту було багато вчених – українських, іноземних, досвідчених професорів і молодих дослідників. Стояв теплий вітер від моря, хвили легенько похитували корабель, а в повітрі відчувалася та рідкісна суміш науки й відпочинку, коли складні поняття втрачають формальність і стають частиною живої розмови.

Усі говорили про різне: про інновації в криміналістиці, про судову експертизу, про міжнародний досвід. І раптом, у якийсь момент, розмова природно перейшла у звичайні людські історії. Хтось пожартував про ранковий поспіх, хтось про складнощі логістики, хтось про багаторівневий науковий порядок денний. І в той момент я сказала щось із нашої попередньої підготовки до виступів – якусь дрібницю, деталь, яку я згадала майже не замислюючись. Валерій Юрійович, який стояв

поряд, уважно вислухав, підняв погляд, і з тією характерною для нього стриманою іронією додав кілька слів, абсолютно точних і трохи неочікуваних. Це було навіть не жартом у повному сенсі, – радше тонкою, влучною реплікою, яка потрапила прямо в суть ситуації. І саме тому вона викликала щирий, відвертий сміх абсолютно всіх, хто стояв поруч й змусило переповісти тим зацікавленим, хто вчасно не розчув.

Так я й усвідомила: Валерій Юрійович уже не далекий невідомий мені академік, й не просто колега, й не просто Вчитель і й не просто співрозмовник. Він... мій *ВЕЛИКИЙ ДРУГ!*

Професор Шепітько – це той великий друг, який завжди відповість, навіть коли зайнятий; той, хто вислухає, порадить, заохотить або обережно поверне думку на правильну траєкторію. Він ніколи не забуде привітати зі святом, ніколи не омине можливості підтримати добрим словом, ніколи не дозволить тобі сумніватися в собі надто довго. Його увага – це завжди вибір, а не обов'язок.

Для мене він – Учитель, колега, наставник і друг. Але найточніше буде сказати: він – Людина, яка змінює інших та все навколо. І це, напевно, найвища оцінка, яку можна дати Вченому й Особистості.

Такі історії – рідкість. І я вдячна долі, що одна з них – моя.